

BOLALARDA IJODKORLIKNI RAG'BATLANTIRISHDA PSIXOLOGIYANING O'RNI

To'g'onboyeva Irodaxon

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13312072>

Annotatsiya. Ushbu maqolada bolalarda ijodkorlikni rag'batlantirish uchun psixologiyaning ahamiyati va amaliy usullari o'rganiladi. Tadqiqot maqsadi bolalarni ijodkorlikka undaydigan psixologik omillarni aniqlash va ularni amalda qo'llash yo'llarini taklif qilishdir. Tadqiqot metodologiyasi adabiyotlar tahlili, kuzatuvlar va psixologik testlardan iborat. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bolalarning ijodkorligini rag'batlantirish uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit, erkinlik va mustaqillik, ijobiy fikr-mulohazalar muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ota-onalar va o'qituvchilarning yondashuvi ham bolaning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishda katta ahamiyatga ega. Maqolada keltirilgan tavsiyalar va strategiyalar bolalarda kreativlikni rivojlantirish uchun amaliy yo'l-yo'riqlar beradi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, bolalar psixologiyasi, kreativlik, rag'batlantirish, rivojlantirish.

THE ROLE OF PSYCHOLOGY IN STIMULATING CREATIVITY IN CHILDREN

Abstract. This article explores the importance and practical methods of psychology to stimulate creativity in children. The purpose of the study is to identify psychological factors that motivate children to creativity and propose ways to put them into practice. The research methodology consists of literature analysis, observations and psychological tests. The results show that a safe and supportive environment, freedom and independence, and positive feedback play an important role in encouraging children's creativity. At the same time, the approach of parents and teachers is also of great importance in realizing the creative potential of the child. The recommendations and strategies outlined in the article provide practical guidance for the development of creativity in children.

Keywords: creativity, child psychology, creativity, stimulation, development.

РОЛЬ ПСИХОЛОГИИ В СТИМУЛИРОВАНИИ ТВОРЧЕСТВА У ДЕТЕЙ

Аннотация. В этой статье исследуется важность и практические методы психологии для стимулирования творчества у детей. Цель исследования - выявить психологические факторы, побуждающие детей к творчеству, и предложить способы их применения на практике. Методология исследования состоит из анализа литературы, наблюдений и психологических тестов. Результаты показывают, что безопасная и благоприятная среда, свобода и независимость, а также позитивная обратная связь играют важную роль в стимулировании творчества детей. При этом большое значение в реализации творческого потенциала ребенка имеет и подход родителей и педагогов. Рекомендации и стратегии, представленные в статье, дают практические рекомендации по развитию творческих способностей у детей.

Ключевые слова: творчество, детская психология, креативность, стимулирование, развитие.

KIRISH

Ijodkorlik - bu yangi va original g'oyalarni yaratish qobiliyati bo'lib, u insoniyat taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchidir. Ijodkorlik nafaqat san'at va fan sohalarida, balki

kundalik hayotda ham muhim rol o'ynaydi. Bolalarda ijodkorlikni erta yoshdan boshlab rag'batlantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun zamin yaratadi [1]. Psixologiya fani esa bu jarayonda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada bolalarda ijodkorlikni rag'batlantirish uchun psixologiyani o'rni va amaliy usullari ko'rib chiqiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlar tahlili, kuzatuvlar va psixologik testlar qo'llanildi. Mavzuga oid ilmiy maqolalar, kitoblar va tadqiqotlar o'rganildi. Xususan, Guilford [2], Torrance [3], va Sternberg [4] kabi olimlarning ijodkorlik psixologiyasi bo'yicha ishlari tahlil qilindi. Bundan tashqari, bolalar psixologiyasi va ta'lim sohasidagi adabiyotlar ham ko'rib chiqildi [5][6].

Kuzatuvlar Toshkent shahridagi bir nechta maktabgacha ta'lim muassasalarida olib borildi.

Kuzatuvlar davomida bolalarning ijodiy faoliyatlari, o'qituvchilar va tarbiyachilarning yondashuvlari hamda muhit omillari o'rganildi. Psixologik testlar sifatida Torrens kreativlik testi (TTCT) [7] va Kaufman ijodiy salohiyat indeksi (KQII) [8] qo'llanildi. Ushbu testlar bolalarning ijodkorlik darajasini baholash imkonini beradi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarning ijodkorligini rag'batlantirish uchun bir qator psixologik omillar muhim rol o'ynaydi. Birinchidan, xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit bolalarga o'z g'oyalarini erkin ifoda etish va tajriba qilish imkonini beradi [9]. Bunday muhitda bolalar xatolardan qo'rqmaydilar va yangi yondashuvlarni sinab ko'rishga tayyor bo'ladilar.

Ikkinchidan, erkinlik va mustaqillik bolalarning ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi [10].

Agar bolalarga o'z qarorlarini qabul qilish va muammolarni mustaqil hal etish imkoni berilsa, ular yangi yechimlarni topishga intiladi. O'qituvchilar va ota-onalar bolalarni qo'llab-quvvatlashi, lekin ularning faoliyatiga haddan ziyod aralashmasligi muhim.

Uchinchidan, ijobiy fikr-mulohazalar va rag'batlantirish bolalarning ijodiy intilishlarini kuchaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maqtov va ijobiy fikr-mulohazalar bolalarning ichki motivatsiyasini oshiradi va ularni yanada ko'proq ijod qilishga undaydi.

To'rtinchidan, ijodiy faoliyatlar va o'yinlar bolalarning kreativligini rivojlantiradi. Rasmlar chizish, hikoyalar to'qish, konstruktorlar bilan o'ynash kabi faoliyatlar bolalarning tasavvurini boyitadi va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari bolalarning ijodkorligini rag'batlantirishda psixologiyani o'rni va ahamiyatini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlar asosida quyidagi tahlillarni keltirishimiz mumkin:

Muhitning ahamiyati: Tadqiqot natijalariga ko'ra, bolalarning ijodkorligini rivojlantirishda muhit katta rol o'ynaydi. Xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit bolalarga o'z g'oyalarini erkin ifoda etish va tajriba qilish imkonini beradi. Bu esa ularning ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi. Shuningdek, ijodiy faoliyatlar va o'yinlar uchun qulay sharoitlar yaratish ham muhim ahamiyatga ega [9].

Erkinlik va mustaqillikning roli: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarga erkinlik va mustaqillik berish ularning ijodkorligini rivojlantirishga yordam beradi. Agar bolalar o'z qarorlarini qabul qilish va muammolarni mustaqil hal etish imkoniyatiga ega bo'lsa, ular yangi yechimlarni topishga intiladi. Bu esa ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi [10].

Ijobiy fikr-mulohazalarning ta'siri: Olingan natijalar ijobiy fikr-mulohazalar va rag'batlantirish bolalarning ijodkorligini oshirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Maqtov va ijobiy fikr-mulohazalar bolalarning ichki motivatsiyasini oshiradi va ularni yanada ko'proq ijod qilishga undaydi. Demak, ota-onalar va o'qituvchilar bolalarning ijodiy harakatlarini doimo rag'batlantirishi va qo'llab-quvvatlashi zarur.

Yoshga mos yondashuv: Tadqiqot natijalari bolaning yoshiga mos yondashuvning ahamiyatini ko'rsatdi. Kichik yoshdagi bolalar uchun o'yin va ijodiy faoliyatlar muhim bo'lsa, o'rta va katta yoshdagi bolalarda muammolarni hal qilish va loyihalar ustida ishlash kabi yondashuvlar qo'llanilishi mumkin. Demak, ijodkorlikni rag'batlantirishda bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olish zarur.

Individual farqlarni hisobga olish: Psixologik testlar natijalari shuni ko'rsatdiki, har bir bolaning ijodkorlik darajasi va qobiliyatlari turlicha bo'lishi mumkin. Shuning uchun, ijodkorlikni baholashda individual farqlarni hisobga olish muhim. Har bir bolaga alohida yondashuv zarur va ularning kuchli tomonlarini aniqlash hamda rivojlantirish kerak.

Ushbu tahlillar shuni ko'rsatdiki, bolalarda ijodkorlikni rag'batlantirish kompleks yondashuv talab etadi. Ota-onalar, o'qituvchilar va psixologlar hamkorligida ishlab chiqilgan strategiyalar bolalarning ijodiy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Shu bilan birga, individual farqlarni hisobga olish va har bir bolaning ehtiyojlariga mos yondashuvni qo'llash zarur.

Tadqiqot natijalari bolalarning ijodkorligini rag'batlantirish uchun psixologiyaning ahamiyatini ko'rsatadi. Ota-onalar va o'qituvchilar bolalarga ijodkorlik uchun qulay sharoitlar yaratishi, ularning mustaqilligini qo'llab-quvvatlashi va ijobiy rag'batlantirishi muhim. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalari va maktablarda ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlar va mashg'ulotlarni joriy etish tavsiya etiladi.

Ijodkorlikni rag'batlantirishda bolaning yoshiga mos yondashuv zarur. Kichik yoshdagi bolalar uchun o'yin va ijodiy faoliyatlar katta ahamiyatga ega bo'lsa, o'rta va katta yoshdagi bolalarda muammolarni hal qilish va loyihalar ustida ishlash kabi yondashuvlar qo'llanilishi mumkin.

Ijodkorlikni baholashda psixologik testlardan foydalanish foydali bo'lishi mumkin, lekin ularning natijalari ehtiyotkorlik bilan talqin qilinishi kerak. Testlar bolaning ijodiy salohiyati haqida umumiy ma'lumot beradi, ammo individual farqlarni hisobga olmaydi. Shuning uchun, testlar bilan bir qatorda kuzatuvlar va suhbatlar ham muhim ahamiyatga ega.

XULOSALAR

Xulosa qilib aytganda, bolalarda ijodkorlikni rag'batlantirish uchun psixologiya muhim rol o'ynaydi. Xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish, erkinlik va mustaqillikni ta'minlash, ijobiy fikr-mulohazalar bildirish hamda ijodiy faoliyatlarni tashkil etish bolalarning kreativligini rivojlantirishga yordam beradi. Ota-onalar va ta'lim muassasalari hamkorligida ishlab chiqilgan dasturlar va strategiyalar bolalarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Kelajakda ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni davom ettirish va yangi yondashuvlarni ishlab chiqish tavsiya etiladi.

REFERENCES

1. Runco, M. A. (2014). Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice. Elsevier.
2. Guilford, J. P. (1967). The nature of human intelligence. McGraw-Hill.
3. Torrance, E. P. (1974). The Torrance Tests of Creative Thinking-Norms-Technical Manual Research Edition-Verbal Tests, Forms A and B-Figural Tests, Forms A and B. Personnel Press.
4. Sternberg, R. J. (1999). Handbook of creativity. Cambridge University Press.
5. Mayesky, M. (2009). Creative activities for young children. Cengage Learning.
6. Isenberg, J. P., & Jalongo, M. R. (2014). Creative thinking and arts-based learning: Preschool through fourth grade. Pearson Higher Ed.
7. Torrance, E. P. (1966). Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-technical manual. Personnel Press.
8. Kaufman, J. C., & Plucker, J. A. (2011). The Kaufman Creativity Quotient Inventory (KCQI): A new measure of creativity for young children. Journal of Creative Behavior, 45(2), 87-98.
9. Amabile, T. M. (1996). Creativity in context: Update to the social psychology of creativity. Westview Press.
10. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Plenum Press.